

Prof. dr hab. Ewa Malinowska
Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa
Uniwersytet Opolski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Patryka Iwańczyka nt. *O sporcie inaczej. Felietony z tygodnika „Piłka nożna” w ujęciu genologicznym*

Badania nad językiem dziennikarzy sportowych najczęściej dotychczas dotyczyły kompetencji językowo-stylistycznej komentatorów, zwracano głównie uwagę na komizm wypowiedzi wynikający z niezamierzonych błędów. Uznanie należy się autorowi dysertacji za wybór tematu, podjęcie próby zaprzeczenia negatywnym opiniom i udowodnienie, że wśród dziennikarzy prasowych zajmujących się tematyką sportową są nie tylko profesjonaliści znający tajniki danej dyscypliny sportowej, ale także osoby nie tylko dbające o kulturę wyśłowienia, ale o dużych talentach pisarskich. Bardzo cieszy, że, z inspiracji zapewne swej promotorki, cenionej bardzo w środowisku badaczy dyskursu prasowego i lingwistów zajmujących się problematyką genologiczną, rozprawa dotyczy realizacji felietonu sportowego jako gatunku publicystycznego.

Materiał badawczy został starannie wyselekcjonowany – stanowią go felietony trzech czołowych dziennikarzy tygodnika „Piłka Nożna” – Janusza Atlasa, Waldemara Łodzińskiego oraz Stefana Szczepłaka z lat 1994-2008. Ich ilość poddana analizie jest w pełni zadawalająca.

Recenzowana praca (224 s.) składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i bogatej bibliografii (podmiotowej i przedmiotowej). Kompozycja pracy nie budzi zastrzeżeń. Szczegółowa analiza wybranych felietonów sportowych (rozd. III i IV) została poprzedzona przypomnieniem dziejów prasy sportowej w Polsce, przedstawieniem koncepcji Andrzeja Ostrowskiego o formach i gatunkach charakterystycznych dla tej prasy oraz opisem stanu badań na temat języka i stylu wypowiedzi dziennikarskich (rozd. I).

Metodologia rozprawy, zaprezentowana w liczącym 36 stron rozdziale II, ujawnia, że mamy do czynienia z autorem bardzo dobrze orientującym się w osiągnięciach genologii lingwistycznej. Pan mgr Patryk Iwańczyk przedstawia rozwój dyscypliny, akcentuje zmiany koncepcji, odnosi się do ustaleń zarówno klasyków (M. Bachtin, S. Skwarczyńska), jak i

nowszych ujęć teorii gatunku – prezentuje m. in. koncepcje Stanisława Gajdy, Marii Wojtak, Bożeny Witosz, Danuty Ostaszewskiej, Jerzego Bartmińskiego, Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, Aleksandra Wilkonia, Anny Wierzbickiej. Krytyczny ogląd przedstawianych teorii pozwolił Panu P. Iwańczykowi na świadomy wybór autorskiej koncepcji Marii Wojtak, koncepcji sprawdzonej na bardzo bogatym i różnorodnym materiale, z której skorzystało już bardzo wielu badaczy. Referując ustalenia M. Wojtak, zwraca szczególną uwagę na adaptacyjne warianty wzorca gatunkowego i ich rolę w modyfikowaniu gatunku, to bowiem zagadnienie czyni głównym tematem analitycznego rozdziału III. Zostało ono poprzedzone przedstawieniem historii felietonu jako gatunku publicystycznego, opisem charakterystycznych cech tej formy wypowiedzi oraz ukazaniem prób typologii.

Dwa pierwsze rozdziały, mające charakter teoretyczny, bardzo dobrze przygotowują do części analitycznej – analizy felietonów o tematyce sportowej wybranych trzech publicystów prasowych. Ujawnia się tu wysoka świadomość metodologiczna Autora, bardzo dobra orientacja w bogatej już dziś literaturze przedmiotu, z której potrafi umiejętnie korzystać. Pan mgr P. Iwańczyk akcentuje te koncepcje, które najbardziej są Mu przydatne do dalszych rozważań.

Napisanie III rozdziału (*Poszerzanie granic gatunku – adaptacje typowe dla analizowanej felietonistyki sportowej*) wymagało pogłębionej wiedzy na temat wyróżników wielu gatunków mowy charakterystycznych nie tylko dla publicystyki prasowej, ale także dla innych dyskursów. Uważna lektura felietonów dawnych dziennikarzy tygodnika „Piłka Nożna” pozwoliła Panu Iwańczykowi zauważyć, że często wypowiedzi felietonistów nawiązują do różnych konwencji gatunkowych, przybierają kształt innych gatunków. Felieton prasowy okazuje się gatunkiem bardzo podatnym na różnorodne przekształcenia. Dzięki bardzo dobrej orientacji w literaturze na temat zjawiska adaptacji gatunkowych w felietonistyce, udało się Autorowi uniknąć błędów w klasyfikowaniu materiału badawczego. Zaprezentowane analizy wybranych adaptacji najbardziej charakterystycznych dla felietonistyki Janusza Atlasa, Waldemara Łodzińskiego i Stefana Szczepłka nie budzą żadnych zastrzeżeń, wręcz budzą podziw dla umiejętności analitycznych Autora i znajomości wyznaczników gatunkowych nie tylko felietonu, ale także sylwetki prasowej, reportażu podróżniczego, recenzji, *editorialu*, bajki ludowej, a także form urzędowych (sprawozdanie, oświadczenie, oficjalny wykaz osób, regulamin, formularze urzędowe i in.). Pan P. Iwańczyk okazuje się badaczem zafascynowanym publicystyką sportową, potrafiącym wydobyć z tekstów prasowych

pogłębione wnioski na temat warsztatu pisarskiego i świadomości gatunkowej dziennikarzy „Piłki Nożnej”.

Zjawisko komizmu uznał Autor dysertacji za istotny wyróżnik poetyki felietonów Janusza Atlasa, Waldemara Łodzińskiego i Stefana Szczepłaka – temu zagadnieniu poświęcił osobny rozdział (IV). Znając wiele publikacji na temat komizmu, uznał teorię humoru autorstwa Z. Freuda za najbardziej adekwatną do opisu materiału felietonowego. Analiza wybranych tekstów pod kątem obecności elementów humorystycznych pokazuje, że wybór był słuszny. Opis zabiegów wywołujących efekt komiczny, nadających wypowiedzi zabarwienie humorystyczne zarówno na poziomie tekstowym jak i językowym (wyliczenia, neologizmy, peryfrazy hiperbole, pytania retoryczne, aluzje, gry językowe, porównania, ironia, kontrast itd.) czyta się z przyjemnością, nie budzi zastrzeżeń. Podkreślić należy, że Autor nie tylko zwraca uwagę na środki i mechanizmy komizmu, ale także na rolę form żartobliwych, na efekt, który dzięki nim uzyskuje felietonista. Udowadnia, jak ważna jest rola felietonisty-prześmiewcy, który ośmieszając, ironizując, przede wszystkim uczy.

Zakończenie bardzo dobrze rekapituje idee przewodnie rozprawy. Tu uwidacznia się umiejętność syntetyzowania i erudycja Autora. Genologiczna analiza felietonów realizowanych przez trzech dziennikarzy tygodnika sportowego w pełni pokazuje bogactwo stylistyczne i możliwości przekształceń tego gatunku, a także talent publicystyczny ich twórców. Pokazuje też, jak istotny, zwłaszcza dla felietonistyki, jest koncept.

Kompozycja całej pracy, jak i poszczególnych jej części jest starannie przemyślana, logiczna. Zaskakuje jedynie wstęp, w którym dość lapidarnie Autor przedstawia cel pracy: „Podobnie jak wielowymiarowy i niebanalny jest w istocie świat sportu i piłki nożnej, oryginalny – i jednocześnie bardzo staranny – może być także sposób ujęcia tych kwestii w ramach felietonistycznych konwencji gatunkowych, czego dowodzić wydaje się chociażby twórczość dawnych felietonistów „Piłki Nożnej. Częściowe przynajmniej przekonanie odbiorców do niniejszej tezy jawi się jako zasadniczy cel rozprawy” (s.6).

Wieloaspektowość i wielowątkowość analiz, bogata egzemplifikacja tekstowa, dbałość o jasność wyводу, o kulturę wysłowienia, a także o adekwatny do prowadzonych analiz dobór metod badawczych – wszystkie te cechy sprawiają, że rozprawę Pana mgra Patryka Iwańczyka uznaję za opracowanie reprezentujące wysoki poziom merytoryczny, dokument rzetelności i poznawczej pasji.

Konkluzja

Z pełnym przekonaniem wyrażam opinię, że praca doktorska nt. *O sporcie inaczej. Felietony z tygodnika „Pika nożna” w ujęciu genologicznym*, zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym ma bardzo wysoką wartość naukową. Spełnia wszystkie warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym. Wniosuję zatem o dopuszczenie Pana mgra Patryka Iwańczuka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 9 II 2019 r.